

Wersja zanonimizowana

Tłumaczenie

C-35/22-1

Sprawa C-35/22

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

17 stycznia 2022 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Audiencia Provincial de Málaga (Hiszpania)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

14 grudnia 2021 r.

Strona wnosząca apelację:

Cajasur Banco, S.A.

Strona przeciwna:

JO

IM

SECCION N.º 6 DE LA AUDIENCIA PROVINCIAL DE

MÁLAGA (sąd okręgowy w Maladze, izba szósta)

[...]

[...] [Informacje dotyczące sądu odsyłającego oraz stron i ich przedstawicieli]

I. OKOLICZNOŚCI FAKTYCZNE LEŻĄCE U PODSTAW SPORU

PO PIERWSZE: Wyrokiem z dnia 2 marca 2020 r. wydanym przez Juzgado de Primera Instancia n° 18 bis de Málaga (sąd pierwszej instancji nr 18 bis w Maladze, Hiszpania) w postępowaniu [...] orzeczono, co następuje:

„W świetle powyższego tutejszy sąd uwzględnia wniesione przez IM i JO [...] powództwo o stwierdzenie nieważności ogólnych warunków umowy i roszczenie o zapłatę kwot przeciwko podmiotowi CAJASUR BANCO, S.A., SOCIEDAD UNIPERSONAL [...] i w związku z tym postanawia, co następuje:

- Stwierdza się nieważność »warunku dotyczącego kosztów« zawartego w wiążącej strony umowie kredytu hipotecznego, a konkretnie warunku piątego dotyczącego kosztów związanych z zabezpieczeniem hipotecznym;

- Zasądza się od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 488,69 EUR z tytułu opłat notarialnych (50% pierwotnie dochodzonego roszczenia), z tytułu kosztów administracyjnych (50% pierwotnie dochodzonego roszczenia), 100% z tytułu kosztów związanych z wpisem do księgi wieczystej, z wyłączeniem opłaty skarbowej, zgodnie ze wskazanymi warunkami, powiększoną o odsetki ustawowe określone w art. 1896 Código Civil (kodeksu cywilnego), to znaczy od dnia, w którym wymienione koszty zostały poniesione, z zastrzeżeniem przepisów art. 576 Ley de Enjuiciamiento Civil (kodeksu postępowania cywilnego).

- Nakazuje się stronie pozwanej usunięcie wspomnianego postanowienia z umowy zgodnie z przedstawionymi warunkami.

- Stwierdza się, że rzeczona umowa nadal obowiązuje w pozostałym zakresie.

- Obciąża się stronę pozwaną kosztami postępowania”.

PO DRUGIE: Od wyroku tego została wniesiona apelacja, a narada, głosowanie i wydanie wyroku zostały wyznaczone na dzień 8 lutego 2022 r.

PO TRZECIE: Apelacja ta dotyczy wyłącznie rozstrzygnięcia zawartego w sentencji wyroku w przedmiocie obciążenia kosztami postępowania strony pozwanej na podstawie art. 395 Ley de Enjuiciamiento Civil (kodeksu postępowania cywilnego) 1/2000.

PO CZWARTE: Sąd wezwał najpierw strony, aby wypowiedziały się w przedmiocie zasadności skierowania pytania prejudycjalnego do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, biorąc pod uwagę niedawne orzecznictwo Tribunal Supremo (sądu najwyższego), wyrażone w szczególności w wyrokach Tribunal Supremo, Sala de lo Civil, Sección primera (sądu najwyższego, pierwsza izba cywilna): z dnia 8 czerwca 2021 r. (ROJ: STS 2295/2021); z dnia 22 września 2021 r. – ROJ:STS 3421/2021; z dnia 22 września 2021 r. – ROJ:STS 3413/2021.

PO PIĄTE: [...] [Sąd odsyłający postanawia wystąpić z niniejszym wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym]

II. UZASADNIENIE

Po pierwsze: Określenie przedmiotu apelacji

- 1 Niniejsze postępowanie opiera się na nieważności warunku umownego (warunku dotyczącego kosztów) z powodu jego nieuczciwego charakteru, zawartego w wiążącej strony umowie kredytu hipotecznego, przy czym jedną z tych stron jest konsument (kredytobiorcą), w związku z czym zastosowanie ma dyrektywa 93/13/EWG oraz hiszpańskie przepisy dotyczące ochrony konsumentów oraz użytkowników – Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (królewski dekret ustawodawczy 1/2007 w sprawie zatwierdzenia jednolitego tekstu ustawy ogólnej o ochronie konsumentów i użytkowników oraz innych ustaw uzupełniających) z dnia 16 listopada 2007 r. oraz Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación (ustawa 7/1998 o ogólnych warunkach umownych) z dnia 13 kwietnia 1998 r.
- 2 Powództwo wytoczone przez konsumenta zostało uznane przez pozwaną, choć oparto się na konkretnych kwotach, które następnie zostały zaakceptowane. Oznacza to, że oparto się na uznaniu nieuczciwego charakteru warunku, ale nie w odniesieniu do całości kwot wynikających ze wspomnianej nieważności. W wyroku uwzględniono rzeczne uznanie i kwoty, które uznała strona pozwana.
- 3 W zaskarżonym wyroku strona pozwana została jednak obciążona kosztami postępowania, gdyż stwierdzono, że pomimo uznania powództwa chodziło o uwzględnienie roszczenia co do istoty.
- 4 Artykuł 395 Ley de Enjuiciamiento Civil 1/2000, który reguluje postępowanie w Hiszpanii, stanowi, co następuje:

Artykuł 395. Obciążenie kosztami postępowania w przypadku uznania roszczenia.

1. Jeżeli pozwany uzna roszczenie, zanim złoży odpowiedź na pozew, nie zostanie obciążony kosztami postępowania, chyba że sąd stwierdzi złą wiarę pozwanego, którą to okoliczność sąd musi należycie uzasadnić.

Przyjmuje się, że w każdym razie zła wiara istnieje, jeżeli przed wniesieniem pozwu skierowano do pozwanego wiarygodne i uzasadnione wezwanie do zapłaty, jeżeli wszczęto postępowanie mediacyjne lub skierowano do pozwanego wnioski o przeprowadzenie postępowania pojednawczego.

2. Jeżeli uznanie roszczenia ma miejsce po wniesieniu odpowiedzi na pozew, stosuje się ust. 1 poprzedniego artykułu.

Po drugie: Najnowsze orzecznictwo Tribunal Supremo (sądu najwyższego) w Hiszpanii

- 5 Hiszpański Tribunal Supremo wydał niedawno następujące wyroki w dziedzinie uznania roszczenia w konkretnych kwestiach dotyczących ogólnych warunków umów konsumenckich: wyroki Tribunal Supremo, Sala de lo Civil, Sección primera (sądu najwyższego, pierwsza izba cywilna): z dnia 8 czerwca 2021 r. (ROJ: STS 2295/2021); z dnia 22 września 2021 r. – ROJ:STS 3421/2021; z dnia 22 września 2021 r. – ROJ: STS 3413/2021.
- 6 Pierwszy z tych wyroków, wydany w dniu 8 czerwca 2021 r., dotyczy rozstrzygnięcia o kosztach, w przypadku gdy uznanie roszczenia miało miejsce przed wezwaniem pozwanego do wykonania zobowiązania [art. 395 ust. 1 Código Civil (kodeksu cywilnego)], oraz zawiera odesłanie do wyroku Tribunal Supremo 131/2021 z dnia 9 marca 2021 r. Dokonując wykładni w tej sprawie w oparciu o wcześniejsze wezwanie do wykonania zobowiązania skierowane do instytucji finansowej – przy czym pozew został złożony przed upływem terminu wskazanego w wezwaniu do wykonania zobowiązania, a następnie instytucja finansowa uznała roszczenie – Tribunal Supremo uważa, że art. 395 Ley de Enjuiciamiento Civil należy interpretować w ten sposób, że strona pozwana nie działała w złej wierze, w związku z czym nie należy obciążać jej kosztami postępowania.
- 7 W drugim wyroku z dnia 22 września 2021 r. wykładnia dotycząca art. 395, mająca zastosowanie w sprawie, jest przedstawiona w taki sam sposób jak w pozostałych analizowanych wyrokach:

„Jak Tribunal Supremo stwierdził w wyroku 131/2021 z dnia 9 marca 2021 r., jednym z celów przytoczonego przepisu jest zachęcenie do pozasądowego rozwiązywania sporów. Zachęca się potencjalnego powoda do próby rozwiązania sporu bez wszczynania postępowania sądowego, w związku z czym, w przypadku gdy przed wytoczeniem powództwa próbował on rozwiązać spór na drodze pozasądowej i jego roszczenie nie zostało zaspokojone, uznaje się, że jeżeli osoba, z którą powód prowadzi spór, uzna jego roszczenie, działała ona w złej wierze i zostanie obciążona kosztami postępowania. Jeżeli natomiast powództwo zostanie wytoczone bez uprzedniej próby pozasądowego rozwiązania sporu w drodze »wiarygodnego i uzasadnionego wezwania do wykonania zobowiązania«, wszczęcia postępowania mediacyjnego lub złożenia wniosku o przeprowadzenie postępowania pojednawczego, istnieje ryzyko, że powód będzie musiał ponieść własne koszty w przypadku uznania powództwa przez pozwanego przed złożeniem odpowiedzi na nie, ponieważ w celu zachęcenia do uznawania roszczeń (co przyspiesza rozwiązywanie sporów i zwalnia wymiar sprawiedliwości z konieczności przeznaczania jego zasobów na spory, które nie wymagają takich zasobów) ustawa zwalnia z obowiązku ponoszenia kosztów pozwanego, który uznaje roszczenie, nie działając w złej wierze. W ten sposób zachęca się również potencjalnego pozwanego do pozasądowego rozwiązania sporu, ponieważ jeśli nie zastosuje się on do pozasądowego wezwania do wykonania zobowiązania skierowanego do niego przez przyszłego powoda, w związku z czym przyszły powód będzie zmuszony wnieść pozew do sądu, potencjalny pozwany zostanie obciążony kosztami postępowania w przypadku uznania przez siebie powództwa,

gdyż zostanie uznany za działającego w złej wierze. 4. Artykuł 395 ust. 1 Ley de Enjuiciamiento Civil, mający zastosowanie *ratione temporis*, nie jest sprzeczny z prawem Unii również wtedy, gdy jest stosowany w sporach dotyczących nieuczciwych warunków umownych. Zasada ochrony konsumenta, której jednym z aspektów jest skuteczność ochrony przed nieuczciwymi warunkami umownymi, wynikająca z dyrektywy 93/13/EWG, musi iść w parze z innymi zasadami prawa Unii, takimi jak zasada zapewnienia prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości, która jest niezbędna dla skuteczności zasady państwa prawa, stanowiącej jeden z filarów porządku prawnego Unii. 5. Jeden z aspektów tej zasady prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości polega na zapewnieniu, by zasoby sądów, które są zawsze ograniczone, były wykorzystywane w celu rozstrzygnięcia spraw, które nieuchronnie wymagają rozstrzygnięcia na drodze sądowej, ponieważ nie jest możliwe znalezienie rozwiązania pozasądowego. Dzięki temu sprawy, które mogą zostać rozwiązane w drodze pozasądowej, nie będą pochłaniały czasu i zasobów, które należy poświęcić na inne sprawy, w których interwencja wymiaru sprawiedliwości jest niezbędna. 6. Ponadto jest to również korzystne dla konsumenta, ponieważ postępowanie sądowe jest powolnym, kosztownym i niepozbawionym ryzyka (utruty terminu, upływu terminu zawitego na wykonanie czynności itd.) sposobem rozwiązywania sporów, w które jest zaangażowany konsument. 7. Powody te wyjaśniają zdecydowane zaangażowanie Unii w promowanie pozasądowych rozwiązań sporów, także w sprawach konsumenckich, które znajduje wyraz w przepisach takich jak rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 524/2013 z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie internetowego systemu rozstrzygania sporów konsumenckich lub dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/11/UE z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie alternatywnych metod rozstrzygania sporów konsumenckich”.

- 8 To właśnie w powyższym wyroku wyjaśniono wyraźnie, że w przypadku wniesienia pozwu bez uprzedniego podjęcia próby pozasądowego rozwiązania sporu w drodze „wiarygodnego i uzasadnionego wezwania do wykonania zobowiązania”, wszczęcia postępowania mediacyjnego lub złożenia wniosku o przeprowadzenie postępowania pojednawczego istnieje ryzyko, iż powód będzie musiał ponieść własne koszty, jeżeli pozwany uzna powództwo przed złożeniem odpowiedzi na nie. Oznacza to, że w przypadku uznania roszczenia rozstrzyga się o kosztach w postępowaniu w następujący sposób: 1. Jeżeli bank został wezwany do wykonania zobowiązania i nie złożył odpowiedzi, w przypadku wytoczenia powództwa mógłby on zostać obciążony kosztami postępowania dotyczącego zapłaty kwoty pieniężnej. 2. Jeżeli bank został wezwany do wykonania zobowiązania, lecz nie został mu przyznany wystarczający czas na udzielenie odpowiedzi, nie zostanie on obciążony kosztami wynikłymi z późniejszego postępowania dotyczącego zapłaty kwoty pieniężnej. 3. Jeżeli bank nie został wezwany do wykonania zobowiązania i powództwo zostało wniesione bezpośrednio, bank nie zostanie obciążony kosztami tego postępowania dotyczącego zapłaty kwoty pieniężnej, jeżeli uzna roszczenie.
- 9 Trzeci z przytoczonych wyroków utrzuca system, o którym mowa powyżej.

Po trzecie: Ocena sądu odsyłającego i pytania prejudycjalne

- 10 Z całości powyższych rozważań wynika, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem hiszpańskiego Tribunal Supremo strona pozwana (instytucja finansowa) zostaje obciążona kosztami postępowania w sprawach dotyczących ogólnych warunków umownych w zależności od tego, czy przed wytoczeniem powództwa do sądu skierowano do wspomnianej instytucji finansowej wezwanie do wykonania zobowiązania. Jeżeli bowiem skierowano wezwanie do wykonania zobowiązania przed wytoczeniem powództwa do sądu i roszczenie nie zostało zaspokojone przez instytucję finansową, a następnie wniesiono powództwo, instytucja finansowa zostanie obciążona kosztami postępowania, nawet jeśli uzna roszczenie. Jeżeli jednak nie skierowano wezwania do wykonania zobowiązania przed wytoczeniem powództwa do sądu, a po wszczęciu postępowania sądowego instytucja finansowa uzna roszczenie, nie zostanie ona obciążona kosztami postępowania, ponieważ nie działała w złej wierze.
- 11 Mogłoby to naruszyć przede wszystkim prawo do skutecznego środka prawnego (art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, 2000/C-364/01), uzależniając prawo do dochodzenia roszczenia i pełnego naprawienia szkody od uprzedniego podjęcia obligatoryjnego działania pozasądowego. Aby zatem szkody poniesione przez konsumenta mogły zostać w pełni naprawione, powinien on koniecznie podjąć uprzednie działania pozasądowe, bez możliwości bezpośredniego wszczęcia postępowania sądowego, ponieważ w przypadku uznania jego roszczenia strona pozwana nie zostanie obciążona kosztami postępowania, nawet jeśli chodzi o nieuczciwe warunki, które nie mają wiążącego charakteru. Jak wskazał Trybunał (sprawa C-243/08, Pannon GSM, pkt 28), niewiążący charakter nie może zależeć od tego, czy lub kiedy konsument podniósł zarzut nieuczciwego charakteru danego warunku umownego lub zakwestionował jego ważność, co Trybunał potwierdził, stwierdzając, że „[...] art. 6 ust. 1 dyrektywy należy interpretować w taki sposób, iż nieuczciwy warunek umowny nie wiąże konsumenta i że nie jest konieczne w tym względzie, żeby taki warunek został przez niego wcześniej skutecznie zaskarżony”.
- 12 Podobnie, przedstawiona wykładnia mogłaby mieć wpływ na prawo konsumenta do pełnego naprawienia szkody, ponieważ zobowiązuje go bezwzględnie do skierowania wezwania do wykonania zobowiązania przed wytoczeniem powództwa w celu zapewnienia, że tak właśnie jest (art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG). W przywołanym wyroku Tribunal Supremo z dnia 8 czerwca 2021 r. stwierdza się, co następuje: „Wymóg, aby konsument dokonał uprzednio pozasądowego wezwania do wykonania zobowiązania przy zachowaniu takich warunków i takich terminów, które umożliwią osobie, do której wezwanie to jest skierowane, udzielenie satysfakcjonującej odpowiedzi, aby w przypadku uznania roszczenia przez pozwanego konsument nie musiał ponosić własnych kosztów, nie stanowi nieproporcjonalnej przeszkody dla skuteczności dyrektywy 93/13/EWG, a w szczególności nie stanowi nieproporcjonalnej przeszkody ku temu, aby konsument nie był związany nieuczciwym warunkiem umownym bez konieczności poniesienia kosztów adwokata lub pełnomocnika, ponieważ nie

czyni on w praktyce niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym wykonywania praw przyznanych konsumentowi w dyrektywie, gdyż jest to wymóg łatwy do spełnienia”.

- 13 Wpływ na to ma okoliczność, że warunek umowny tego rodzaju jak tu analizowany został już uznany za nieważny wyrokiem Tribunal Supremo z dnia 23 grudnia 2015 r. Mimo iż skutki tej nieważności zostały określone w orzecznictwie Tribunal Supremo, orzecznictwo jest przynajmniej w części od wielu lat niezmiennie (np. co do tego, że bank musi ponieść wszystkie koszty związane z wpisem do księgi wieczystej i połowę opłat notarialnych), jeśli chodzi o skutki owej nieważności. W tym względzie postawa instytucji kredytowych nie polega na naprawieniu szkody poniesionej przez konsumenta w przypadku warunku umownego, co do którego wiadomo, że jest nieważny, lecz na oczekiwaniu na złożenie przez konsumenta pozwu (co wiąże się z zapłatą wynagrodzenia adwokata i pełnomocnika) oraz zadowoleniu się konsekwencją, że instytucja kredytowa nie będzie musiała ponosić kosztów postępowania w przypadku braku uprzedniego wezwania do wykonania zobowiązania. Po raz kolejny byłoby to sprzeczne z zasadą pełnego naprawienia szkody, która została ustanowiona w wyroku Trybunału z dnia 21 grudnia 2016 r.: „[z] powyższych rozważań wynika, iż art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że warunek umowny uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć co do zasady skutek w postaci przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku rzeczonego warunku”.
- 14 Należy wyjaśnić, że zgodnie z przepisem prawa krajowego, a mianowicie przywołanym powyżej art. 395 Ley de Enjuiciamiento Civil, zła wiara istnieje wówczas, gdy przed wytoczeniem powództwa skierowano do pozwanego wiarygodne i uzasadnione wezwanie do zapłaty; nie oznacza to jednak, że zła wiara może wynikać z innych zachowań pozwanego, takich jak świadomość nieuczciwego charakteru warunku umownego i brak zajęcia proaktywnej postawy w celu usunięcia skutków tego nieuczciwego charakteru i zaspokojenia roszczeń konsumenta w oczekiwaniu na to, że konsument wystąpi z powództwem, a także świadomość, że w braku pozasądowego wezwania do zapłaty pozwany nie zostanie obciążony kosztami postępowania, bądź nawet oczekiwanie na pozasądowe wezwanie do wykonania zobowiązania w celu przywrócenia sytuacji wynikającej z nieuczciwego warunku umownego, co do którego wiadomo, że jest nieważny.
- 15 [...]

[...] [Dosłowne powtórzenie sformułowanych poniżej pytań prejudycjalnych]

Audiencia Provincial de Málaga (sąd okręgowy w Maladze, Hiszpania) występuje z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i kieruje następujące pytania:

1. Czy wymóg, zgodnie z którym konsument, przed wszczęciem postępowania sądowego, powinien skierować pozasądowe wezwanie do wykonania zobowiązania, aby stwierdzenie nieważności określonego ogólnego warunku umownego z powodu jego nieuczciwego charakteru prowadziło do powstania wszystkich skutków w zakresie naprawienia szkody (w tym dotyczących kosztów postępowania sądowego) związanych z tą nieważnością zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, jest sprzeczny z prawem do skutecznego środka prawnego i z art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej?

2. Czy okoliczność, że kryterium rozstrzygnięcia o kosztach (w tym o wszystkich kosztach związanych z postępowaniem sądowym) ustala się w zależności od tego, czy konsument skierował do instytucji finansowej uprzednie pozasądowe wezwanie do usunięcia wspomnianego warunku umownego, jest zgodna z prawem do pełnego naprawienia szkody i zasadą skuteczności prawa Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 rzeczonej dyrektywy?

[...]

[...] [Zawieszenie postępowania krajowego i końcowe kwestie proceduralne]